

Lena Andešon

OGREŠENJE

– roman o ljubavi

Sa švedskog prevela
Suzana Živković

ODISEJA
Beograd, 2015.

Ako osoba (...) nezakonito uzme i koristi ili na drugi način prisvoji nešto, tereti se za nezakonito zaposedanje (...). Isto važi i u slučaju kad neko postavljanjem ili razbijanjem brave i sličnim radnjama protivpravno remeti tuđi posed, mada ne otuđuje imovinu, ili pak, pomoću nasilja ili pretnjom o upotrebi nasilja, sprečava drugog da ostvari odnosno zadrži svoje pravo na posed.

Zakon države Švedske, član 8, paragraf 8

Bio je početak juna. Muškarac s druge strane žice pitao ju je da li bi htela da poslednjeg vikenda u oktobru održi predavanje o likovnom umetniku Hugu Rasku. Rask je u video-radovima kombinovao slike i tekst na način koji je smatran veličanstvenim i jedinstvenim. Bio je poštovan i zbog moralne težine svojih stavova u površnom savremenom svetu. Gde bi drugi govorili o sebi, on je govorio o odgovornosti i solidarnosti, isticale su njegove pristalice.

Trideset minuta predavanja, uobičajeni honorar.

Ester je bila na Sankt Eriksplanu kad je telefon zazvonio. Bilo je kasno popodne, nisko sunce je peklo i bolo oči. Pošto je stigla kući ponosno je obavestila Pera, čoveka s kojim je živela, o naručenom predavanju. Ona i Per su s velikim interesovanjem pratili stvaralaštvo Huga Raska.

Prošlo je leto, jesen je uveliko počela. Život Ester Nilson tekao je uobičajenim tokom. Uoči seminara nekoliko nedelja je intenzivno izučavala radove Huga Raska, čitala tekstove o njemu i ono što je on pisao. Često se citirala njegova izjava: „Umetnik koji nije povezan s društvom i ljudskom ranjivošću u ovoj okrutnoj egzistenciji, ne treba da se naziva umetnikom“.

Esterino predavanje bilo je planirano za subotu. Sedam dana pre toga, u nedelju, sela je i počela da piše. Znala je da mora da počne na vreme kako bi izbegla kolektivni jezik, standardna razmišljanja okamenjena u opšte fraze.

Nameravala je da napiše izvanredno predavanje. Hugo Rask će biti zapanjen kad je bude čuo. Svaki umetnik, a naročito prosvetitelj poput njega, prijemčiv je za snagu formulacija i njihov erotski potencijal.

Dok je pisala predavanje, svakim danom je u njoj raslo osećanje srodnosti sa onim o kome je pisala. Kretalo se od uvažavanja (nedelja) do dubokog poštovanja (utorak), u četvrtak je postalo potmula čežnja, a u petak – ogromna žudnja.

Pokazalo se da čoveku može da nedostaje neko koga je samo fiktivno upoznao.

Nije ona zavolela Raska kao svoju kreaciju, jer ga nije ni kreirala, on je postojao mimo nje. Ali reči, koje su bile njene, obgrlile su i milovale njegova dela, a ta dela jesu bila on.

Seminar o životu i stvaralaštvu Huga Raska počinjao je u jedan sat. Pored Ester Nilson trebalo je da govori i jedna likovna kritičarka, a zatim je na redu bio panel o umetnikovoj društvenoj odgovornosti.

Učesnici su se sastali petnaest minuta pre početka seminara. U vazduhu je još bilo letnje blagosti, te je Ester obukla tanki sivi kaput koji joj je padao niz telo kao da je izrađen od veoma fine tkanine, što i jeste bio, ali ga je ona kupila na rasprodaji. Pošto je skinula kaput, odložila ga je na naslon stolice pored sebe. Kada je Hugo Rask ušao u salu odabrao je baš tu stolicu da na nju sedne, iako su i druge bile slobodne. Da bi seo, uzeo je njen kaput i premestio ga s naslona u ugao prozora. Prsti koji su obuhvatili finu tkaninu i pokret kojim je kaput premešten bili su nešto najsenzualnije što je Ester ikada videla, barem u sferi dodirivanja stvari. U mekoti njegovih pokreta bilo je dobrote i brige, u potpunosti otelovljenih u toj kretnji.

Kad neko na ovaj način dodiruje stvari, taj mora da u sebi nosi izuzetnu nežnost i osetljivost, pomislila je Ester.

Tokom predavanja Hugo Rask je sedeo u prvom redu, potpuno usredsređen. I svih sto pedeset učesnika seminara, koji su učešće platili, bili su veoma koncentrisani. Posle predavanja Hugo Rask je ozarenog lica prišao Ester i zahvalio joj tako što ju je uzeo za obe ruke i poljubio u oba obraza.

„Nikad me niko nije tako duboko razumeo, niti predstavio s takvom preciznošću.“

U njoj je sve šumelo i šuštalalo, te je teško pratila nastavak programa. Bila je u stanju da razmišlja jedino o zahvalnosti koja se ocrtala na Hugovom licu.

Kada se u pet sati program završio, gledala je da bude u njego-voj blizini i pokušavala da deluje drugačije nego što se osećala. Bio je prisutan i umetnikov sin, neposredan mladić s bradom i štrikanom kapom. Pohvalio je njeno predavanje i rekao da bi trebalo da odu na piće, sve troje. To je Ester Nilsen želela više nego išta: da je te večeri mogla da popije pivo s Hugom Raskom, njen život bi bio savršen.

Međutim, morala je da ide kući.

Njen brat je došao u posetu iz inostranstva, trebalo je da večera s njim i ocem. Kako je brat dolazio samo jednom godišnje, to nije moglo da se odloži.

„Onda, drugi put“, rekao je Hugo.

„Kad god“, rekla je Ester tiho, da bi prikrila emocije.

„Možeš da svратиš u moj atelje i uzmeš de-ve-deove koji ti nedostaju.“

„Važi, javiću se“, rekla je još tiše.

„Tvoje izlaganje je stvarno bilo lepo. Dirnut sam.“

„Hvala. To je samo istina, ništa više.“

„Istina“, rekao je. „To je ono što nas dvoje tražimo, i ti, i ja. Zar ne?“

„Valjda je tako“, rekla je.

Tokom večere s bratom i ocem, kojoj je prisustvovao i Per, silno je čežnula da bude na drugom mestu. Odavao ju je prizvuk čežnje u glasu i sjaj u očima. Bila je svesna toga, ali nije mogla da prikrije čežnju niti da ugasi sjaj. Želela je da priča jedino o Hugu Rasku, njegovoj umetnosti i onome što je na seminaru rečeno. Jednom se čak kritički izrazila o Rasku, na neobično grub i istovremeno prislan način. Pažljivom posmatraču sve bi bilo jasno, ali niko za stolom nije je slušao naročito pažljivo.

Osećala se veoma usamljeno i umorno do srži. Za samo nekoliko sati, ili možda od nedelje kada je u sebi počela da ispisuje Huga Raska, ona i Per postali su stranci, što je moglo biti i posledica dugog i laganog raspadanja veze. Čitavo njeno biće ispunio je osećaj nedostajanja.

Pitala se da li će se to sa Raskom razviti u prijateljstvo, duhovno srodstvo. Umetnik će upoznati nju i Pera, dolaziti kod njih na večere na kojima će se diskutovati o velikim životnim pitanjima, kroz razgovore će se uzajamno podsticati. Ništa se ne bi promenilo, samo bi svi postali bogatiji.

Realnosti nečijih života pripajaju se, međutim, samo postepeno. Drugačije ne može. Ona je bila na drugom koraku.

Prošlo je nekoliko nedelja pre nego što je otišla kod njega. Pažljivo je odvagala kad će otići. Ni o čemu drugom zapravo nije ni razmišljala. To što ju je pozvao da svrati u atelje, da bi dobila njegove ranije radove, značilo je da ima pravo da ga potraži. Da ne bi izgledalo kao da joj je previše stalo, čekala je najduže što je mogla.

Vrata joj je otvorio saradnik Huga Raska, momak u isflekanom radnoj odeći. Ester mu je detaljno objasnila zašto je tu. Objasnjavala je stvari za koje niko ništa nije pitao, kako bi prikrla ono što niko nije video. Kad je saradnik na kraju shvatio njen jednostavan zahtev, rekao joj je da sačeka na vratima da joj donese de-ve-deove. Brzim koracima uputio se u atelje. Ester je lebdela od čežnje za novim sastankom; ne bi preživela razočaranje što je zbog tako banalnog razloga propustila priliku.

„Trebalo i da popričam sa njim“, rekla je suviše visokim glasom, kože naelektrisane od uzbuđenja.

Postoje trenuci kada prisustvo duha određuje budućnost, presudni trenuci koji začas prođu i bude prekasno. Znala je da mora biti hrabra, i da to što hoće mora smesta da sprovede u delo. Radilo se o sekundama. Saradnik je oklevao. Bio je sastavni deo štaba asistenata, sa zadatkom da štiti svog šefa i idola. Verovatno se nadao da će jednog dana i on postati značajan umetnik pa je došao kod velikana da gleda i uči.

Zamolilo ju je da sačeka, ušao u atelje i, penjući se uz stepenice, nestao.

Kad se vratio izgledao je manji. Ester je smela da uđe.

Na spratu je Hugo Rask sedeo sa svojim prijateljem Draganom Dragovićem, s kojim je razmatrao situaciju u svetu, i koji je uticao na Hugovo razmišljanje. Bio je njegov alterego – ono što Hugo eventualno ne bi trebalo da kaže i pomisli, moglo je da, preko Dragana, izađe u javnost bez cenzure. Sve o čemu su njih dvojica raspravljali bilo je univerzalno i pripadalo večnosti. Sitnice i svakodnevice nisu ih interesovale.

A nisu ni Ester Nilson.

Hugo je ustao, ozarenog lica. Zagrljio je Ester pohotno i zamolio je da sedne. Dragan je ostao da sedi, prekrštenih mršavih nogu. Ispružio je ruku da se pozdravi, ali taman toliko da primora Ester da mu priđe kako bi se rukovali. Nosio je zumbane crne kožne cipele i čkiljio u dim koji se dizao nad cigaretom, što mu je davalo nadmen i istovremeno indiferentan izraz.

„Ti se pesnikinja?“ – pitao je.

„Jesam.“

„Prevođena?“

„Da. Ne baš mnogo. To i nije merilo...“

„Šta želiš svojom poezijom?“

„Da drugi vide ono što sam ja videla.“

Dragan više ništa nije rekao. Da li je zadovoljan ili nezadovoljan odgovorom nije se moglo odrediti, ali Ester je ocenila da je odgovor bio bolji nego što je očekivao i da mu se to nije svidelo.

„Bilo je fantastično ono što si uradila prošle sedmice“, rekao je Hugo.

Delovao je nekako nestabilno pored Draganove nevesele nepomičnosti.

„Šta sam to uradila?“ – pitala je Ester.

„Tvoje predavanje o meni.“

Osećajući kako joj puls tutnji, gledala je u Huga, visokog, krupnog, ispunjenog hranom, pićem i proživljenim godinama. Toliko je volela sve što je videla da ju je utroba bolela.

„Bio sam u Leksandu za vikend“, rekao je.

Ester je čekala nastavak.

„Imam kuću tamo. Pored jezera Siljan.“

Bilo je nečeg čudnog u toj izjavi, kao da i on objašnjava nešto o čemu ga niko ne pita kako bi prikrio ono što niko ne vidi. Dragan je zaista podigao obrvu. Ester je pomislila da govori o Leksandu i svojoj kući jer želi da joj se odmah predstavi u celosti.

Sela je u drvenu vindzorsku stolicu ali nije skinula perjanu jaknu. Kupila ju je prethodnog dana, kada je naišao prvi hladan talas. I pantalone su bile nove, tamnoplave, somotske; jakna je na ramenima imala plave detalje od somota koji su se slagali s pantalonama. Samo kad joj svi neurotransmiteri u mozgu rade punom parom, bila je u stanju da ide u kupovinu odeće. To je inače smatrala besmislenom zanimacijom koja oduzima vreme od zadatog dešifrovanja stvarnosti i nalaženja njenog najvernijeg jezičkog prikaza. Jednog dana će razumeti kako je sve povezano. Za sada joj se stvari razjašnjavaju samo fragmentarno.

Hugo Rask je sa odobravanjem klimnuo u pravcu jakne i rekao da je lepa, nije tako naduvana kao većina perjanih jakni. Otkopčala je jaknu da joj ne bi bilo previše vruće, ali je pomislila da će, ako je skine, delovati kao da sama sebe poziva da ostane, a pošto je upravo to želela – da zauvek ostane – nije mogla da skine jaknu.

Da li je, kad si unutra, normalno skinuti perjanu jaknu iako ostaješ kratko, u tom trenutku nije bila u stanju da oceni. Podražavanje normalnosti je i najteže. Normalnost poseduje bezbrižnost koja se teško imitira. Preterivanja se primete, i postaju smešna. Ali pokušaji da se osećanja prikriju imaju tu prednost da posmatrač ne zna tačno na čemu je. Postajemo skloni preterivanju kad se više ne obaziremo na stid i čast, a ako se javi očaj, olakšavajuća okolnost je što za nama nisu ostali nedvosmisleni tragovi. Uvek možemo poreći. To što smo zadržali jaknu na sebi, što delujemo nespretno i nervozno nije dokaz kakav su izjave. Najviše što se može reći jeste da su posredi indicije.

Ester Nilson, koja je obično odbacivala stid i čast, jer oboje čini čoveka robom tuđih mišljenja, sad je sedela i razmišljala da li treba, kako se ne bi primetilo koliko je zaljubljena, da jaknu skine samo malo, ili potpuno.

Pričali su o Hugu, njegovim delima, njegovom statusu, njegovim dostignućima. On je ponešto pitao i o njoj, ali bi ona brzo

vratila razgovor na njega. Pomenula je njegovu seriju slika ljudi koji po kiši čekaju na autobuskoj stanici, čemu se stalno vraćao.

Zašto taj motiv, i zašto se ponavljao?

Hugo je ustao, protegao se, načinio par koraka i otrgao jedan papirić prikačen za zid. Gledajući ga s leđa, poželela je da skoči sa stolice, priđe mu i zagrlj ga.

„Zato što je lep“, rekao je, zgužvao papirić i bacio ga u korpu za otpatke.

Svi zglobovi su joj se razlabavili od pogleda na pokrete tog tela i pomisli na čulnost koja mora da postoji u onome ko vidi lepotu u ljudima na kiši. Zar nije celoga života baš to tražila?

Ali morala je kući, čoveku koji je čeka i koji je, u strahu od odgovora, prestao da je pita gde je bila i zašto više ne priča s njim.

Jednog popodneva, Ester se našla s drugaricom u kafiću. Pile su kafu, jele mafine i pričale o onome što se dešavalo u njihovim životima. Ester je volela tu drugaricu s kojom se dugo poznavala. Pošto su neko vreme razgovarale, drugarica je upitno pogledala Ester i rekla:

„Jesi li ti zaljubljena u Huga Raska? Pocrveniš čim se pomene njegovo ime. U stvari, lice ti je crveno sve vreme.“

Ester je stegla zgužvanu salvetu.

„Ali neću da ostavim Pera.“

Izraz lica njene drugarice klizio je od upitnog ka začuđenom.

„Zar je već bilo govora o tome?“

„Nije.“

Na licu naspram nje čuđenje se pretvaralo u sažaljivu izvesnost.

„Uspostavili smo dobar odnos i bićemo prijatelji“, rekla je Ester.

Drugarica se nasmešila kao da je to zabavlja. Ali Ester je verovala u ono što je rekla. Nije shvatala da je prešla granicu. Mozak ne poznaje glagolska vremena. Ono čemu je težio već je imao. Taj preskok se dešava kad ne želimo da izgubimo budućnost koju smo već osetili.

„Baš si crvena“, rekla je drugarica.

Ester je podigla ruke ka obrazima, pre svega da ih pokrije, ali i da ih ohladi.

„Toplo je ovde“, odvratila je.

Strast je buktala u njoj. Radili su svi cilindri motora. Živela je od vazduha. Nije jela, hrana joj nije bila potrebna. Nije ni pila jer nije osećala žeđ. Svakim danom su joj pantalone bile sve šire. Telo joj je gorelo i nije mogla da spava. Uveče bi stavila mobilni telefon u fioku noćnog stočića i u bezobzirnoj samoživosti zaljublivanja nije shvatala da čovek pored nje leži budan, u tihom besu. Očaj je za njegovo stanje možda bila prejaka reč, jer on je bio zatvoren čovek, čak i za samog sebe, ali ipak – sasvim neprikladna nije bila.

Ako se ranije podrazumevalo da Per i Ester uživaju jedno u drugom i da su uvek zajedno, sada se podrazumevalo da se Ester uveče ne vraća kući pre nego što zaista mora. Cela njihova veza se podrazumevala, i zato se i njen raspad odigrao bez komentara.

Hugove poruke bi stizale noću, kada saradnici i Dragan odu kući a on nastavi da radi sam. Svake noći, u ponoć, napisao bi joj nešto u prijateljskom tonu, što bi ona pročitala istog trenutka. Pored nje je u krevetu ležala osoba koja ne postoji.

Hugov atelje se nalazio u Komendergatanu, u jednoj od malobrojnih i neupadljivih zgrada. Uveče je kružila tim kvartom u nadi da će videti nekog ko je u kontaktu s Hugom, ili čak i njega samog dok izlazi iz zgrade. Jedne večeri se to i dogodilo. Vraćajući se kući iz bioskopa, išla je obilaznim putem pored njegove zgrade i iznenada ga ugledala kako hoda trotoarom na drugoj strani ulice. Brzim koracima išao je u suprotnom smeru. Okrenula se i pratila ga sa razdaljine. Zašao je za nekoliko ćoškova i ušao u supermarket *ICA Esplanad* u Karlavegenu. Ester je čekala ispred prodavnice.

Izašao je posle tri i po minuta i, sa malom kesom u ruci, krenuo natrag istim putem. Išla je dvadeset metara iza njega. Kad su se približili ulazu u njegovu kuću, stigla ga je, dotakla ga po ramenu i rekla: „Kakva slučajnost!“

Nije pokazao nikakvo čuđenje, dodirnuo joj je ruku i odvratio:

„Hajde sa mnom gore. Nekoliko saradnika i ja pričamo posle posla.“

„Da li će i drugi želeti da im se pridružim?“

„Ja želim. Idemo!“

Grupica od petoro ljudi stajala je u malenoj kuhinji njegovog ateljea, svi su bili nalakćeni na bar i sa čašama crnog vina u ruci. Hugo je izvadio iz kese ono što je kupio – keks, grožđe i plavi sir, koji je izvukao iz plastičnog pakovanja.

Jedna saradnica, mlada žena tršave kose i provokativnih naočara, popreko je pogledala Ester, no Ester je zaključila da je to pogrešno protumačila, nije bilo razloga za takav pogled.

Jeli su, pili, hvalili sir. Hugo je objašnjavao da su bile potrebne stotine godina da se razvije ukus za kombinaciju hleba, sira i grožđa. Receptori za ukus uspeli su da se toj kombinaciji prilagode tek tokom veoma dugog vremenskog intervala. Bilo mu je zapanjujuće sve što je zahtevalo mnogo vremena. Ester je to odavno shvatila, i čak analizirala u svom predavanju. Topeći se, i telesno i emotivno, zbog same činjenice što stoji pored njega, razmišljala je o siru koji je pobedio u konkurenciji s drugim procesima sirenja, i o onim gljivama plesni koje su ispale iz igre pri osvajanju receptora ukusa čitavog čovečanstva. Uživala je u kontemplaciji o tako velikim i ozbiljnim stvarima.

Jedino joj se nije sviđalo što je Hugo uvek okružen ljudima. To je govorilo nešto o njemu, prema čemu je bila neodređeno skeptična. Više bi volela da je usamljenik, sa čežnjivom prazninom koju bi ona mogla da popuni.

Pre nego što shvatimo gde će nas osećanja odvesti, svima govorimo o predmetu naše ljubavi. Onda odjednom to prestane. Tad je led već tanak i klizav. Shvatamo da svaka reč rizikuje da otkrije zaljubljenost. Praviti se ravnodušnim podjednako je teško kao glumiti normalnost, u stvari, to je isto.

Ester još nije dotle stigla, što se pokazalo kad je na jednoj zabavi sreća urednicu filozofskog časopisa *Pećina*, za koji je ponekad

pisala, i započela priču o Hugu Rasku, iako je tema bila sasvim druga. Urednica se složila da je on veoma interesantan i utom joj je sinula ideja. Rekla je da upravo privode kraju tematski broj o samoodricanju i dužnosti, i da tom broju nešto nedostaje, nešto što bi sve objedinilo i istovremeno privuklo čitaoce. Sve do sada nije mogla da se seti šta bi to moglo da bude, ali pošto dela Huga Raska uvek kruže oko etičkih pitanja, predložila je Ester da napravi intervju s Hugom o odnosu napetosti između Ja i Ti u njegovim delima, i u njemu samom.

Crveneći i osećajući trnce na temenu, Ester je upitala urednicu zašto misli da bi baš ona bila pogodna za taj zadatak; taj odnos napetosti nije nešto čime se bavi, ni filozofski, niti u studiji o njegovom radu.

„Zato što si zaljubljena u Huga Raska i imaćeš hrabrosti da postaviš pitanja koja drugima ne bi pala na pamet.“

„Zašto tako misliš?“

„Kako?“

„Da se tada postavljaju prava pitanja. Bila sam uverena da je suprotno, da nas zaljubljenost čini nekritičnim i nepromišljenim.“

„Nepromišljenim sigurno. Ali ne nekritičnim već strogim. Ako se pokaže da je predmet naše ljubavi bedan, protivrečan i slab, volimo ga još jače.“

„Zvuči kao lično iskustvo.“

„Naravno da jeste.“

Urednica se smešila šire nego što je njena vilica puna zuba nagriženih vinom i cigaretama dozvoljavala.

„Ali postoji drugi, važniji razlog zašto bih volela da to ti uradiš.“

„Koji?“

„Samo zaljubljena osoba može da završi takav članak za nedelju dana. Više vremena ti nažalost ne mogu dati.“

„Zašto misliš da sam zaljubljena?“

„Vidim na tebi.“

„Poštujem njegovu umetnost“, rekla je Ester. „Stvarno.“

Urednica se nasmejala s razumevanjem, i pomalo zlobno.

„Najviše 20.000 slovnih znakova, a najmanje 18.000. Rok je nedelju dana.“

Takva vrsta intervjuja zahtevala je sate i sate razgovora i nakon toga mnogo kontakata pri izradi teksta. Ovo je moja prilika, pomislila je Ester.

Sutra ujutru je pozvala Huga. Bio je polaskan ali je želeo da razmisli o tome, tema je teška i zahteva razmišljanje i vreme, mora se biti precizan da bi ispalo kako treba. U principu je, međutim, zainteresovan, a *Pećinu* poštuje.

Tokom dana je shvatila da je nemoguće reći Peru za taj zadatak, kao i da je njihova veza zapravo završena. Preostalo je jedino da vidi kako da mu to saopšti. Nadala se da će joj on nekako pomoći. To se i desilo. Pošto više nije mogao da živi podeljeno, naredne večeri ju je čvrsto uhvatio za mišicu i rekao:

„Ima li ovo još nekog smisla? Ovo između nas?“

Ali Ester je iza tih reči prvenstveno čula želju za ublažavanjem bola i za olakšanjem. Rekao je to da bi čuo da greši. Postoji otpor kod onog koji želi da ode, strah od nepoznatog, od problema i kajanja. Onaj koji ne želi da bude ostavljen treba da iskoristi taj otpor. Ali onda mora da obuzda potrebu za pojašnjenjem i iskrenošću. Stvar mora da ostane neformulisana. Onaj ko ne želi da bude ostavljen treba da prepusti onom koji ostavlja da izgovori reči koje donose promenu. Jedino tako se može zadržati osoba koja ne želi da ostane. Otuda velika rasprostranjenost relacije tišine u svetu.

Ester je razmišljala: Ne smem. Ne smem da ublažim njegov bol i svoju nelagodu. Ne smem.

„Ne, nema smisla“, rekla je.

„Znači da je kraj?“

„Da.“

„Onda možeš da se sutra iseliš.“

„Nemam gde da živim.“

„Kad se sutra vratim s posla da si se odselila.“

Naredno prepodne se uselila u Tulegatan, kod svoje majke. Majka nije postavljala ni previše ni premalo pitanja. Rekla joj

je da može da ostane koliko god bude trebalo. Kad se Ester prvog jutra probudila, nije bila tužna, niti joj je nedostajao, osećala je samo slobodu. Svoju euforiju niko ne može da prikrije. Kažu da je raskid uvek težak. Ali onaj ko je zaljubljen u nekog drugog nije istovremeno i nesrećan, bar ne stvarno. Možete biti potišteni zbog osećanja krivice i zbrke koja vas očekuje, možete patiti zbog ostavljene osobe. Ali zaljubljenost je totalna, čak totalitarna. Ona obuhvata sve što činimo i sve o čemu razmišljamo, otud njena razorna moć.

Ester je zakazala intervju s Hugom za narednu nedelju u jedan sat.

Tokom naredne sedmice Ester je radila na članku za *Pećinu*. Radila je u istom opijenom stanju kao i mesec dana ranije, kad je, u nekom sasvim drugom vremenu, pisala predavanje o Hugu.

Tekst diktira svoj ritam. Zahteva vreme. Ali u određenom trenutku je gotov čak i za onog ko je spreman da na njemu radi koliko god je potrebno. Tek kad se dovoljno distancira od svog stvaraoca, u svakom novom čitanju iznenađuje i pojavi se jasnoća.

Na ovom intervjuu Ester je radila više sati dnevno nego što je inače bila u stanju. Obično nije mogla da piše u tako dugim intervalima. Posle određenog broja sati njen mozak bi samo džangrizavo otkrivao greške, zbog čijeg bi brisanja narednog dana zažalio, ili bi samo ispuštao kulturološke fraze svog okruženja.

Osam dana po dobijanju zadatka, dugi članak bio je završen; pročitao ga je Hugo, diskutovalo se o njemu u prisustvu Dragana Dragovića, koji je kritikovao većinu stvari i pokazivao znake ljubomora, poslat je redakciji. Redakcija je rekla da su zadovoljni. Pitali su je kako je to postigla za tako kratko vreme.

„Pa, imala sam rok.“

„Brzo obavljen posao, nema šta.“

„Da li ste očekivali lošiji članak, ili ste mislili da neću poštovati rok?“

„Kako misliš? Zadovoljni smo. Članak je dobar.“

„Hvala. Drago mi je što to čujem. Ali kako možete da dajete ljudima zadatke ako mislite da ih je nemoguće uraditi?“

„O čemu to govoriš? Pošalji račun.“

I kada nije više bilo poslova vezanih za intervju, Ester i Hugo su nastavili da se viđaju bar jednom nedeljno. Večerali su u kafanama, razgovarali bez kraja i konca i mada bi je on skoro uvek posle večere zamolio da mu se pridruži u ateljeu, gde bi nastavili da pričaju, nikad je nije pozvao u svoj stan koji se nalazio u istoj zgradi, na suprotnoj strani dvorišta. Pitala se zašto se ništa ne dešava. Stajali su u mestu iako je smer kretanja bio sasvim jasan. Očajavala je zbog pomisli da neće biti ničeg više od ovog, i u jednoj SMS-poruci napisala: „Zar ne možeš da mi kažeš šta osećaš?“ Odgovorio je aforizmom, dovoljno kriptičnim da ga ne obavezuje: „Čovek je čoveku radost“. Sumorno je pomislila: „Čovek je čoveku vuk“.

Pitala se da li je pogrešila, možda i grdno, kad je bez razmišljanja i bez muka, vođena jedino emocijama, napustila vezu koja je dobro funkcionisala i prešla u ovu prazninu. Istina, u igri je bila i činjenica da se klonila dosade, uvek je to radila. Pre bi patila nego što bi podnosila dosadu, pre bi bila sama nego u društvu ljudi koji ćaskaju. Ne zbog toga što ne voli ćaskanje već zbog toga što ono oduzima toliko snage. Ćaskanje ju je iznurivalo. Možda se, preispitivala se, namerno zaljubila u Huga jer joj je, mada to nije primetila, postalo dosadno i bila joj je potrebna zabrinutost, isprepletana s nadom i ushićenošću, da bi se osetila živom.

Ali sad joj se i vazduh koji udiše činio užasavajuće samotnim.

Nešto je Huga sprečavalo. Možda su postojale neke nevidljive prepreke. Palo joj je na pamet da je fenomen *provere postojanja smetnji za sklapanje braka* verovatno nastao da bi se uklonila ovakva vrsta zabrinutosti. Ranije je za nju to bio pojam bez sadržaja koji potiče iz jednog neracionalnog vremena. Ali izgleda da je provera postojanja smetnji za sklapanje braka postojala da bi se izbegle ovakve situacije. Taj strogi red u postupku ostvarenja zajedničkog života bio je u stvari mnogo racionalniji, u značenju isplaniran i promišljen, nego idiotski čin, proizvoljan i emotivan, u koji je ona zaronila i na koji su svi moderni ljudi upućeni. Bez pravila, bez tradicije, bez štaka na koje možemo da se oslonimo, bez ičega.

Nije znala kako će preživeti ako se ovo završi bilo kako drugačije nego time što će postati ljubavnici, složni u tome da su stvoreni jedno za drugo.

Hugo bi svakog drugog vikenda otputovao. Rekao je da ide u Buros, gde živi njegova onemoćala majka. Nešto je škripalo u vezi s tim odlascima u Buros, okruživao ih je neprirodni vakuum kakav uvek okružuje laž. Teško je bilo shvatiti otkud to, pošto nije postojao povod za sumnju u verodostojnost tih putovanja niti razlog da pominje mesta u koja nije putovao. Nešto tu ipak nije štimalo.

Jedne večeri koju su proveli uz hranu i vino, a potom u njegovom ateljeu, videla je kartu za voz kako viri iz unutrašnjeg džepa sakoa okačenog o stolicu. Kada je otišao u toalet, ustala je, obišla prostoriju, razgledala umetnička dela na zidovima i usput izvušla kartu, tako lagano da se to nije moglo ni smatrati činom.

Stokholm – Malme, povratna, pisalo je na karti. Ni reč o Burosu. Karta je bila za prethodni vikend, kad je takođe rekao da ide u Buros.

Kad je došla sebi, pomislila je da je to dobra vest. Njegovo ćutanje o vezi na daljinu, sa ženom iz Malmea, jer vrlo verovatno se o tome radi, ukazivalo je na blizinu raskida i velike izgleda da na toj poziciji dođe do zamene.

Nekoliko dana pred Badnje večer javila se Hugu porukom i pitala ga da li može da svrati do njega s božićnim poklonom. Odgovorio joj je da uveče putuje noćnim vozom Malme – Kopenhagen, ali neka ipak svrati nakratko pre nego što on krene na stanicu. Iz nekog razloga sada je naveo tačno mesto, mada uz pokušaj da ga, dodavanjem Kopenhagena, učini nejasnim, ili interesantnijim i urbanim.

Ester je pomislila da ta nova iskrenost proističe iz osećanja veće bliskosti. Čovek ne želi da laže kad oseća bliskost. Laž zahteva veću meru dehumanizacije, bar na trenutak. Laž je oklop. Ne lagati kad postoji iskušenje za to, znači ogoliti se.

U centru Stokholma bili su snežni smetovi, ledenice su visile s krovova. Srećna zbog kratkog sastanka koji je čeka, ali i zabrinu-

ta zbog neizvesne budućnosti i pomalo snuždena pred božićni praznik, išla je s poklonom u rukama ivicom trotoara, povremeno proklizavajući.

Ponudio joj je vino iako je bilo tek pet sati. Razgovor je tekao lako. Reči su bile varnice, pratio ih je bestežinski osmeh. Osećala se kao kod kuće, udobno i zadovoljno. Sa njim je želela da bude, bilo gde na svetu, ali sa njim.

Njegova putna torba bila je spakovana i spremna. Predala mu je poklon, pažljivo izabran i kupljen u antikvarnici.

„Je l' dobar?“ – pitao je kada je video da je dobio roman Jana Mirdala *Maj: Jedna ljubav*.

„Jedinstven“, rekla je.

Hugo je pročitao tekst na poleđini knjige.

„Mirdal je važan“, rekao je. „Važan mislilac.“

„Ja ga možda ne bih preporučila kao mislioca“, rekla je Ester. „Ali uz efikasan jezik, i to žestoko efikasan, poseduje pronicljivost u pitanjima ljudskog srca, bez nasrtljivosti ali i bez labavosti u pristupu. Kako jezikom ili slikom prikazati čoveka iznutra, a da to ne ispadne lažno? To je pitanje. Metaforizacija osećanja nas odvodi od osećanja. A kod Mirdala osećamo šta likovi doživljavaju kao da to i sami doživljavamo.“

„Trebalo se čuvati prikazivanja osećanja“, rekao je Hugo. „Sve se svodi na manipulaciju posredstvom koje primalac treba da oseti ono što želimo da oseti. To se ne dešava prikazivanjem osećanja već njihovim izazivanjem. Što zahteva sasvim druga sredstva.“

Ester je rekla:

„Mislim da je osnovni problem u tome što tuđa dela tumačimo bihevioristički, naime spolja i objektivno. Sopstvena tumačimo fenomenološki, unutar svesti. To je glavna razlika. Zbog toga svi imamo tako duboko razumevanje za svoja dela, a tako malo za tuđa.“

Napunio je čaše i rekao:

„A zar, naprotiv, ljudi nisu veoma samokritični i brzi u razumevanju drugih i osuđivanju samih sebe?“

„Misliš? Moram da priznam da to nisam primetila.“

„Nisi?“

„Pa eventualno samo kao nastojanje da se predstavi prijatna spoljašnjost, što je kompenzacija za agresiju koju gajimo prema drugima. Ali Mirdal u ovoj knjizi uspeva da zapravo postupa i fenomenološki i bihevioristički, a da se to ne primeti.“

Blago ju je pogledao, uz skoro oprezan osmeh.

„Hoćeš reći da u tome ima neke mistike?“

Ester se postidela. Volela ga je toliko da je sve bolelo.

„Koliko ćeš biti odsutan?“ – pitala je.

„Oko dve nedelje.“

„To je dugo.“

Bio je tih, oklevao je, očigledno na putu da joj kaže nešto, ali se suzdržao.

„Trenutno ne znam šta ću sa sobom. Ne znam šta ću sa sobom. Možda odem nakratko i do Leksanda.“

„Leksanda. Tvoje kuće?“

„Tamo odlazim kada želim da budem sam i da razmišljam.“

Okrenuo se i počeo da pretura po ormanu, nespokojni pokreti bez cilja. Pomislila je da je posredi zapretno pitanje upućeno njoj, tajno pitanje da li sme da prekine s tom ženom, tom kojoj odlazi u Malme. Da li će Ester onda biti tu, za njega? Da li je tim „ne znam šta ću sa sobom“ pitao može li da joj veruje, ili se ona samo poigrava s njim? Da li se u stvari on osećao ugroženim, iako se činilo da je ugrožena ona? To joj nikad ranije nije palo na pamet.

Poljubila ga je za Božić i odlebdela ulicama u kojima se odvijala božićna trgovina.

Majci nije ispričala ništa o onome što se dešavalo. Majka bi smatrala da je to neprikladno. Treba imati malo pristojnosti a ne lutati od jednog do drugog. Naročito treba ostaviti na miru „zauzete muškarce“. Duskora je sve ukazivalo na to da je Hugo slobodan muškarac. Nije postojao ni najmanji trag veze, osim te karte za voz, tih neobičnih vikend-putovanja i vakuuma koji ih je okruživao.

Bio je to miran božićni praznik. Čitala je *Pobunjenog čoveka*. Knjiga je bila toliko zahtevna da je neke rečenice morala da čita

dvaput. Kami ju je napisao iz protesta prema Sartrovom revolucionarnom totalitarizmu, a taj je protest interesovao Ester. Posle nedelju dana nije mogla da se suzdrži, i napisala je poruku: „Čitam Kamija. Revolucija je nespojiva s načinom funkcionisanja ljudskog mozga. Što će reći sa čovekom. Nismo u stanju da izađemo na kraj sa unutrašnjim apsolutizmom revolucije i njenom iznenadnošću. Sve što čovek radi dešava se postepeno. Svi uvidi koje stiče, sve misli, sve što učini i kaže, sve to ulazi u procese doživljenih iskustava, sloj po sloj. Život se živi postepeno, prema definiciji, i svest je tako kreirana, prema evoluciji. Težimo ljubavi da bismo osetili da nas neko vidi.“

Odmah je shvatila da je ono poslednje nepotrebno i uzvišeno i da tu ne pripada. Ali prekasno, poruka je bila poslata.

Nije bilo odgovora. Nastupio je razoran očaj koji se pogoršavao kako su prolazili dani bez glasa od njega. Sram zbog otkrivanja na koje nije usledio njegov odgovor pokvario je ostatak prazničnih dana. Postajala je sve rastrojenija. Nije mogla da se koncentriše, govorila je sebi da odustane, da ne treba da je bude briga ni za njega ni za ikog drugog, da ovako više ne ide. Ne želi ga! On mora da nestane iz njenog života!

Posle Nove godine Hugo se vratio u Stokholm. Istog dana joj je stigao mejl: „Vratio sam se. Ako danas budemo dobro radili možemo se večeras častiti večerom.“

Dve obične rečenice i sav očaj je nestao. Celog dana je radila bez ikakvog otpora. Posle je otišla u teretanu, vozila bicikl, istuširala se, sredila i na putu do njega svratila u jedan hotelski bar na piće. Tako nešto do sada nikad nije uradila. Odevena u elegantne pantalone, bluzu i sako, sedela je u fotelji, pila džin i tonik i čitala *Pobunjenog čoveka*. Iz bara je poslala poruku drugarici. Opisala je situaciju i rekla da se oseća kao da postaje odrasla. Bila je to smešna fraza i smešna ideja, znala je to, ali je bila potpuno u skladu s njenim doživljajem. Dok je tako sedela u hotelskom baru i pijuckala, čitajući francusku klasiku, zaključila je da te takozvane gluposti najpreciznije odražavaju određenu vrstu emocija.

Njegovo okruglo lice je zračilo od veselja kada je tačno u šest stigla u atelje. Lepo je mirisao, bio je sveže obrijan, očešljao je vlažnu kosu i odeća mu je bila čistija i lepša nego inače.

„Jesi li gladna?“ – pitao je blistajući.

Bila je gladna.

„Idemo onda.“

I otišli su. Te večeri u *Sturehof*.

Dragan Dragović i svi ostali saradnici su nestali, nije ih više bilo ni u lokalima gde su njih dvoje odlazili nakon beskrajnih razgovora u ateljeu. Ali ništa se nije događalo. Iako je razgovor bio pun erotskog naboja, dovoljnog da svi koji bi ih pogledali dobiju električni udar, veče bi se završilo poljupcem i njenim krotkim odlaskom kući kroz noć.

Ester je nastojala da se ubedi da ta sporost znači da je to što se dešava lepo. Sve što je važno zahteva vreme, govorila je sebi. Kad je oboma stalo u istoj meri, onda treba više vremena, to je negde pročitala. O takvim počecima se kasnije govori kao o lepim i nežnim, uveravala je sebe i polako ludela od sporosti. Dala bi svu nežnost ovog sveta da već jednom započne njihov zajednički život. Ponekad bi osetila nagoveštaj katastrofe. Znala je da uvek postoje razlozi za ono što ljudi rade ili ne rade. Njegova pasivnost po svoj prilici zavisi od nečega. Da je hteo da bude s njom više od ovoga – i bio bi.

Našla se u lepljivoj močvari, odakle nije mogla da se izvuče iako je pokušavala, nije bilo načina da se oslobodi. Kroz maglu se prisećala da se doskora bavila drugim stvarima a ne svojim osećanjima, da se interesovala za svet oko sebe, nastojala da nauči nešto i radovala se tome što postoji. Sad je samo pokušavala da shvati da li je on želi ili ne.

Žudela je za jasnoćom koju je samo fizičko zadovoljenje moglo da dâ. Htela je da se spoje da bi potom jedno drugome postali dostupni i imali prava da očekuju određene stvari.

Konstantno uzbuđena, mazila se do kratkog i uzaludnog zadovoljstva. Bol u srcu, požuda za telom, kožom i rukama koje grle nisu mogle da se otklone onanijom.

Posle nekoliko nedelja stanovanja kod majke, u januaru je dobila stan od Biroa za dodelu stanova. Bila je dovoljno dugo na listi, još od svog osamnaestog rođendana, da bi došla na red za jednosoban stan u centru grada. Nalazio se u Sankt Jeransgatanu, na mirnom mestu, okrenut ka dvorištu zgrade. Mogla je odmah da se useli.

Kad bi Hugo i ona izlazili, on bi je velikodušno častio. Predjelo, desert, slatko desertno vino. Ponekad bi častila i ona, ne tako velikodušno. Između izlazaka bi se svakodnevno čuli. Kratke misli, opažanja i tričarije razmenjivane su meglom i porukama. Svakog drugog vikenda nastupila bi tišina. Nije postavljala pitanja. Nije pominjao ni Buros ni Malme-Kopenhagen.

Palo joj je na pamet da su svoju budućnost vezali neurološki. Toliko su sada bili deo svesti jedno drugog da, pretpostavljala je, nijedno od njih nije moglo da zamisli da izgubi budućnost koja je toliko žarko priželjkivana da se činilo da je već nastupila. Mada, bojala se da to ne važi za njegove neurone. U tom slučaju čeka je ogromna patnja. On i dalje ništa nije govorio o tome šta rade, kuda to vodi. Znala je da je mozak skloniji da zadrži ono što ima nego da osvaja novo. To je bilo ugrađeno u samu strukturu mozga, evolucija je donela samo usavršavanje. Pitanje je bilo samo koju od svojih žena ne želi da izgubi. Koju od njih dve, nje i one koju po svoj prilici viđa u okrugu Skone, njegov strah od gubitka drži u zaštitničkom naručju?

Jedne od onih večeri kada su ostajali u kafani do zatvaranja, a potom stajali u kuhinji u njegovom ateljeu i pričali, on je prvi put prekinuo njihov pasivni šablon i rekao:

„I šta ćemo sad?“

Bila je suviše nervozna da bi čula da to nije bilo pitanje već poziv.

„Šta hoćeš da kažeš?“ – rekla je, i tako ubila ono što je on pokušao da postigne.

„Nastavićemo da pričamo, kao i obično?“

„Da. Valjda hoćemo.“

Usledila je tišina, a onda je rekla:

„Mogu da pođem gore s tobom i vidim tvoj stan.“

Bilo je prekasno. Sve je pokvarila.

„Jednom da, ali ne sada“, rekao je kratko i odsečno. „Previše je neuredan.“

„Moraš i ti da vidiš moj novi stan. Uselila sam se u četvrtak.“

„Možda. Idem sad da spavam.“

Krenula je kući žderući se od muke. Presporo kapiram i uzdam se u razgovor kad treba da delam, optuživala se, obuzeta žestokim očajem. Znala je da su reči njen oklop i štit iza koga hita da se sakrije. Znala je i da reči ne mogu da postignu sve, iako je smatrala da bi trebalo da mogu. Malko verbalne nespretnosti bi joj seksualno bilo od koristi. Onda bi i telo moralo da se potruđi. Reči uvek mogu da se nadoknade. Reči su jednostavnije, lakše dostižne.

Agonija je trajala nekoliko dana. Ležala je na podu svog novog stana i cvilela.

Zavladala je tišina. Prošlo je nedelju dana bez poziva i poruka. Povraćalo joj se od sekiracije i samoprekora. Hor drugarica joj je govorio da mogućnost ne nestaje tako lako. Ako je ovo nešto vredno, neće tako lako nestati. Nije ona ništa pogrešila, valjda može i on da preuzme inicijativu, ne zavisi sve od nje. Hor se sastojao od dobrih saveta i opomena njenih najdražih drugarica. To joj je pomagalo da pregura nekoliko sati kad bi se tama kao pokrov spustila na život.

U ponedeljak naredne nedelje Hugo je držao predavanje o tome kako oko percipira boje. Znala je za to predavanje od ranije, pozvao ju je da dođe. Jedno od njegovih velikih interesovanja bile su boje i percepcija nijansi. To nije bila njena oblast, ali je on predavao tako jasno, pedagoški, da je sve razumela i saznala nešto novo.

Kad je završio s predavanjem i primio aplauze, stidljivo su mahnuli i klimnuli glavom jedno drugome. Držala se u pozadini dok se publika okupljala oko njega. Pošto se ni nakon deset minuta nije oslobodio, naterala se da izađe iz zgrade. Nisu se dogovorili da se vide posle predavanja, a odbijanje ne bi mogla da izdrži. Morala je da pokaže svoju samostalnost čak iako je to značilo propuštanje sastanka. Nije smela da bude onaj pokorni pas kakvim se osećala. Bihevioristički autonoman, mada fenomenološki – pravi pas.

Predavanje se održavalo u jednoj školi u Banergatanu. Koračala je što je sporije mogla ka Karlavegenu, da bi stigla do podzemne železnice. Ili autobusa. Ili čega god. Nadala se da će je videti kad izađe na ulicu, i da će je sustići.

Kad je stigla do ćoška, polako se okrenula. Još nije izašao. Kod tog ćoška se određivao dalji tok večeri, a možda i njihov budući život, pošto svaki sastanak može biti odlučujući.

Sad je bila van njegovog vidokruga. Više nije bilo šanse da je ugleda i pozove. Napravila je krug da bi opet došla do istog ćoška. Onda je još jednom zašla za ugao, pomislivši da ne može da pravi novi krug u iščekivanju da se on pojavi.

U tom trenutku je čula njegov glas. Dozivao ju je, pa je pogledao levo i desno da vidi ima li automobila, a potom brzim koracima dijagonalno prešao preko ulice. Čak je i u mraku prošaranom svetlom uličnih svetiljki i snegom videla njegov širok, topao osmeh.

„Nisi valjda mislila da se izgubiš?“

„Ne. Da. Krenula sam kući.“

„Zaglavio sam s nekim slušaocima. Hteli su da čuju šta mislim o ovom i o onom. Moraš da budeš ljubazan s ljudima koji su zainteresovani. Kako ti se činilo predavanje? Je l' bilo dobro?“

Nabrao je čelo s oklevanjem, kao što je radio kad bi tražio potvrdu i istovremeno strepeo da nije bio dovoljno dobar. Pohvalila je njegovo predavanje lepo formulisanim, uopštenim rečenicama, međusobno nepovezanim. Delovao je srećno.

„Hoćemo li da odemo da nešto pojedemo?“ – pitao je.

„Zar nećeš da radiš? Ti najčešće radiš kasno.“

Toliko je žarko želela da bude s njim da je morala da mu ponudi slobodu. To je lako moglo da se shvati kao uljudno odbijanje. Pošto to nije tako shvatio, mora da je bio siguran u njena osećanja.

„Zar posle predavanja nisam zaslužio odmor?“ – pitao je. „Zar nisam dovoljno radio za večeras?“

„Naravno da jesi.“

„Ti se nikad ne opuštaš?“

Njegov ton je bio neobavezan, šaljiv. Ester se vrtelo u glavi. Rekla je:

„Stalno sam opuštena. Možemo šta god hoćeš.“

Posle kraćeg traženja završili su u lokalnoj kafanici u ulici koja je sekla Komendersgatan. Bila je ispunjena žamorom, stakla su bila zamagljena a žamor dovoljno tih za razgovor i dovoljno bučan da drugi ne mogu da prisluškuju. Ambijent je delovao toplo posle mraza na ulici. Nijedan sto nije bio slobodan, ali je Hugo poznavao vlasnika, ili ga je osoblje prepoznalo, pa je ubrzo sto za dvoje bio spreman: čaše od debelog stakla, escajg u keramičkom sudu – bila je to takva vrsta kafane, ona prava.

Te večeri Ester se činilo da su potpuno ravnopravni u želji da budu zajedno. Hugov distancirani smeh i ona zabavna šaljivost nestali su. S njima i svo vrdanje. Želeo je nešto od nje. On je jeo dagnje s pomfritom, ona škampe.

„Rekla si jednom da uglavnom jedeš biljke“, rekao je. „Ali ja te stalno vidim da jedeš životinje.“

„Samo beskičmenjake. Teško je jesti samo bilje u restoranima.“

„Biljaka valjda uvek ima?“

„Umazanih pavlakom, mlekom i jajima. To je isto kao da jedeš životinje. A morske plodove zamišljam skoro kao biljke. Biljke koje žive u vodi.“

„Možda i ja treba da se prebacim na biljke“, rekao je.

„Slažem se.“

„Ili bar da jedem samo beskičmenjake. Ali zašto je neko vredan očuvanja samo zato što ima kičmu?“

Na donjoj usni imao je ranicu s tankim tragom zgrušane krvi. Ranica se širila kada se smešio. Delovalo je kao da peče. Kada je ustala da podigne svoj kaput koji je pao s vešalice, osetila je da pogledom prati njeno telo. I da joj se to dopada.

Između glavnog jela i deserta pogledao ju je i rekao:

„Kad ćemo da organizujemo tu večeru kod tebe? Da mogu da vidim tvoj novi stan.“

Obema rukama zgrabila je svoju čašu, ne za stopu već za samu čašu, i otpila malo vina da bi u potpunosti i svim čulima bila prisutna u ovom novom momentu, i da i njega ne bi pokvarila rečima i brzopletošću.

„U subotu?“ – pitala je.

Znala je da on zna da ona zna da je naredni vikend onaj kad ostaje u gradu. Shvatila je da je zato i odabrao da to kaže ovog ponedjeljka, kad ima još dve nedelje do ponovnog odlaska.

„Može u subotu“, rekao je.

„Ali imam samo jednu stolicu“, rekla je i istog trenutka shvatila da je to jedna od onih stvari koje ne moraju da se izgovore samo zato što ti padnu na pamet.

„Smenjivaćemo se na njoj“, rekao je.

Ranica na usni se opet raširila.

Ispružio je ruku i pomazio je po kosi.

I dođe subota. Bio je početak februara, kapljice na krovu su tek počele da preispituju svoju budućnost ledenica. Ester nije otišla da kupi drugu stolicu, imala je hoklicu na kojoj je mogla da sedi dok jedu. Nije udobna, ali može da prođe. Ionako neće da sede nego da leže. Nasedeli su se po svakakvim stolicama. Bila je iscrpljena od iščekivanja, ali srećna do srži.

Tek što je sipala rendani grijer u sos, koji se sastojao od pavlake, belog vina, paprike u prahu i soka od pečenog pileta – večeras je ostavila biljni svet na miru – pozvao ju je telefonom. Bilo je petnaest do sedam. Nije joj ni palo na pamet da zove da bi otkazao. Još joj nije nedostajalo poverenja.

Nervoza u njegovom glasu činila ju je smirenom, skoro lakomislenom.

„Evo me stojim na taksi stanici, s jednom stolicom“, rekao je.

„Je l' hladno?“

„Da.“

„Je l' stolici hladno?“

„Ne, prekrio sam je ćebencetom.“

„A tebi?“

„Ja nemam ćebence.“

„Znači hladno ti je?“

„Tresem se. Ali ne od hladnoće.“

„Jer treba da me vidiš?“

„Da.“

„Zbog mene ne moraš nikad da budeš nervozan.“

„Jesi li sigurna u to?“

„Pa toliko puta smo se sreli.“

„Ali ne u prisustvu stolice.“

„Požuri. Sos čeka.“

Dok su razgovarali, mešala je sos i prelila ga preko pilećih filea. Sad ih treba staviti u rernu na petnaest minuta, taman onoliko koliko njemu treba da stigne.

Kad čovek voli i prihvaćen je u svojoj ljubavi, onda mu je telo lagano. Kad nije voljen, jedan kilogram teži tri. Početak ljubavi je ples na tankoj oštrici. Desi se da kilogram nikada ne povрати svoju težinu, što stvara određenu dozu oklevanja kod uplašanih, iskusnih i vičnih predviđanju. Kao i onih koji nemaju Esterinu izuzetnu sposobnost nadanja.

Ester je kupila piće za koje nije znala šta je, nekakav suvi martini. To piće se pilo pre obeda, kad gosti stignu, pa je pomislila da bi takvim aperitivom trebalo obeležiti izuzetnost večere. Čula je kako glasom piskavim od stida predstavlja aperitiv. Hugo nije bio impresioniran. Osećala se još gluplje pošto je slutila da on celo njeno ponašanje smatra neprirodnim. Nespretno je držao čašu dok mu je pokazivala novi stan, što je ukupno trajalo deset mučnih sekundi. Nije komentarisao stan i delovao je kao da se pita zašto mu ga uopšte pokazuje.

Seli su za sto i jeli njenu piletinu u sosu od pavlake i grijera, uz pirinač i zelenu salatu. Pohvalio je sve ali nedovoljno, a kad je hvalio piletinu, čula je ironičan prizvuk.

„Ovo ima kičmu“, rekao je.

„Večeras sam napravila izuzetak.“

„A zašto?“

Posle jela su se preselili na sofu ispred te-vea, gde su jeli dve vrste sladoleda iz italijanske sladoledžinice, stračatelo i zabajone, i italijanski biskvit kantučini, i pili crnu kafu, takođe italijansku. Koliko je bio nezainteresovan za njeno piće, toliko je sad bio ravnodušan prema njenom pažljivo osmišljenom desertu. Ester

bi bilo milije da je i on, kao ona, bio navučen na tu nebesku divotu od deserta, njegovu masnu punoću, konzistenciju koja miluje nepce i tera te da jedeš zatvorenih očiju. Priželjkivala je da upozna muškarca s kojim bi to mogla da podeli. Ali Hugo je bio od ljudi preokupiranih alkoholom, s njima je uvek tako.

Morala je da se zadovolji time što se poslužio s obe vrste sladoleda i uzeo dva kantučina.

Gledali su zimske olimpijske igre koje su upravo počele. Prikazivala se prva skijaška trka, trideset kilometara za muškarce. Čak je i prema tome bio pomalo rezervisan. Kao da se čudio kako neko može da očekuje da bi on želeo da gleda skijanje na te-veu. To se, naravno, moglo smatrati čudnim, ali pošto su za večerom razgovarali prilično rasejano, što se nikad ranije nije desilo, morali su nešto da rade. Osim toga, želela je da započne njihovu normalnost. Ne mogu ceo život sedeti u kafani, gledati jedno drugo u oči i razgovarati. Ponekad moraš i da zajedno gledaš te-ve. Međutim, imala je utisak kao da se Hugo sve vreme pita šta on tu radi. A ona se pitala zašto je došao ako mu je svejedno šta rade, jedu i govore. Ili je možda nesiguran i nervozan, ovde, na tuđem terenu, nemoćan da utiče na razvoj događaja? Dosad su uvek bili u njegovom kvartu, u njegovima lokalima, na njegovim omiljenim mestima, među njegovim saradnicima i u njegovom svetu.

Svaki sat vremena on bi otišao do prozora, da popuši. Ona bi svaki put stala pored njega i nagla se napolje, u zimsko veče. Lagano su pričali dok je žar jeo cigaretu. Pored prozora, razgovor je bolje tekao.

Zvezde su nestrpljivo sijale, skoro nametljivo. Na svakoj pauzi za pušenje stala bi bliže njemu. Hugo je govorio da bi trebalo da prestane da puši, da on zapravo i ne puši. Ester je razmišljala o tome kako je *zapravo* čudna reč. Kada to *zapravo* ne radimo neke stvari dok istovremeno radimo *upravo* njih? Želela je da dodirne njegovo telo. Pitala se da li on namerava da prespava kod nje pošto budu vodili ljubav, ili će ići kući usred noći.

Peta cigareta te večeri izgledala je kao i prethodne, i puš-pauza pored prozora je ličila na ostale, ali bila je to poslednja cigareta pred odlazak u krevet i spajanje njihovih tela.

Pet cigareta je mnogo za nekog ko, zapravo, ne puši. Ester je razmišljala o bolestima koje cigarete prouzrokuju, i kako će biti strašno brinuti zbog toga, uskoro, kad počnu da žive zajedno. Ona će ga svojom ljubavlju naterati da prestane da puši.

Kada je ušao u nju, ponašao se obazrivo i uzdržano. Nije mogla da shvati zašto. Naravno da je zaštićena, inače ga ne bi ni pustila u sebe. Ali on, naravno, nije znao šta sloboda znači za nju, iako je ona smatrala da ni o čemu drugom nije govorila, i to u različitim tonalitetima.

„Moramo biti pažljivi“, rekao je i suzdržavao se dok se ona kretala sve strastvenije.

Zastala je u pokretu.

„Zašto?“

„Pa da ne ostaneš trudna.“

„To se neće desiti. Decu ne želim. Želim samo ljubav između odraslih ljudi. Ljubav u istoj ravni, ne vertikalnu ljubav.“

Nasmešio se njenom pompeznom rečeničnom obrtu. Ali je, na svoju zapanjenost, čula i blago razočaranje i novi prizvuk u njegovom glasu. Bilo je to razočaranje muškarca zbog činjenice da kod žene nije stvorio žudnju za detetom i time uspeo da od nje napravi pravu ženu, majku, onako kako dolikuje. Muško biološko razočaranje, naučeno.

Ester i Hugo su se probudili u zoru. Opet su vodili ljubav, sada smirenije pošto se ona manje trzala a on shvatio da njegovo seme neće stvoriti život.

Ljubičasta boja neba sa česticama narandžastog nagoveštavanja je lep, hladan dan. Kapljice na krovu su opet preuzele oblik ledenica.

Onda je započeo jutarnji razgovor, varijanta uobičajenih postkoitalnih razgovora, o drevnim evolucijskim temama: zavisnost, moć, slabost, snaga, ponuda i potražnja, sve spakovano u temu žitarica i mlečnih proizvoda.

Rekla je:

„Šta želiš za doručak?“

Rekao je:

„Neću da doručkujem. Idem kući.“

„Ali imam svašta. Musli, jogurt, jagodasto i obično voće, ukusan hleb, razne premaze, kafu.“

„Moram da radim.“

„Pa i ja treba da radim. I ja radim svaki dan, baš kao i ti. Ali, mora se doručkovati.“

„Uzeću nešto kad stignem kući.“

„Možeš i ovde da uzmeš nešto. Onda možeš da radiš čim stigneš kući. Nećeš gubiti vreme na doručak.“

„Ne jedem mnogo za doručak. To nije bitno.“

Meni je bitno, pomislila je.

„Doručak je više od jela“, rekla je.

„Doručak je energija, daje nam snagu do ručka“, rekao je.

Videla je da želi da ode. Zato nije više bilo nagovaranja u njenom glasu kada je rekla:

„Ne. To je više od energije. I to je upravo razlog zbog koga sad žuriš odavde.“

Bez nagovaranja; zato je i zvučalo ogorčeno, iako je ton bio objektivn.

Delovalo je kao da razmišlja o tome šta bi trebalo da odgovori.

„Čujemo se kasnije,“ rekao je oprezno.

„Ako želiš, ali ne mora.“

„Ili ako ti želiš.“

„Ne, nažalost nije tako. Čujemo se ako ti to želiš.“

Izleteo je nakon kratkog, zbrzanog poljupca.

Vrata su se zalupila, a njoj su kroz glavu prolazile nepovezane rečenice: *Vlakna od doručka tiskaju se, isprepletana, kroz creva. Gomila rastresitog sranja. Pokvaren ljubavni sastanak.*

Nimalo joj se nije svideo prekor koji je sebi dozvolila, nagoveštaj samosažaljevajuće agresivnosti, prezir koji ubija želju i radost stvarajući osećaj krivice. Nije ih, ipak, uspela da spreči da prosikću. Mrzela je kada iz ljudi sikće nametanje krivice, mrzela je to još od detinjstva i odlučila da nikad ne postane takva. A eto, nije mogla da to savlada, procurelo je sada kad je bilo najvažnije.

Kad se probudila bila je subota. Ni tog dana nije mogla da radi. Pisanje za nju nikada nije bilo bekstvo, bilo je otpor, a otpor nije nešto u šta bežiš. Morala je nečim da se pozabavi čekajući da joj život počne. Pogledala je telefon. Možda je nehotice isključila zvuk? Nije. Niko je nije zvao, niti joj je stigla poruka. Pozvala je samu sebe s fiksnog telefona kako bi proverila da li mobilni radi. Radio je. Poslala je poruku samoj sebi. Poruka je stigla.

Izašla je u grad. Napolju je bilo hladno. Bilo je dvanaest sati, ili možda oko jedan. Lutala je ulicama, pojela hamburger u bazaru Hetorjshalen, neplanski obišla nekoliko butika i mehanički pipkala materijale. Kad bi joj se samo javio i kazao joj šta se dešava, to je sve što je želela. Negde između srede ujutru i četvrtka uveče kupio je doručak za nju. To mora da znači... i tako dalje. Spustila se niz Kungsgatan, Stureplan, Birger Jarlsgatan. U Renelovoj antikvarnici videla je knjigu koju je želela da mu pokloni ali je odlučila da sačeka s kupovinom do sledeće nedelje. Nije znala da li on želi još knjiga od nje, niti da li će se opet videti. Nije shvatala šta je posredi. Najgore je ne razumeti u šta si upao, za šta si iskorisćen. Nijedan bol nije kao bol nerazumevanja.

Bilo je tri sata, nije zvao. Popila je kafu u kafiću i pojela posebno veliki kolač, zbog situacije. Ispred nje je bila knjiga koju je pokušala da čita. Bilo je četiri sata. Otišla je u bioskop i gledala triler o CIA, jedan od one vrste filmova koju nikad nije mogla da gleda do kraja, tako da nije mogla ni da vidi šta propušta. Dok je

film trajao razmišljala je o tome koliko bi joj laknulo kada bi je pozvao upravo sada. Čvorovi u njenom telu razvezali bi se kao da nisu ni postojali, opet bi postala čovek. Čak ni on ne može stalno da radi. Ali može biti da je ovo stvarno izuzetno intenzivna faza.

Nije razumela ni radnju filma. Izgleda da su u tim filmovima priče namenjene onima koji su ih smišljali a ne gledaocima, pomislila je. Toliko su dugo stvarali svoje delo da su im se dešavanja činila očiglednim. Pisali su delo unatraske, dok su ga gledaoci gledali od početka.

Sinulo joj je nešto što je narednih minuta formulisala na sledeći način.

Problem fizičara:

ne sećamo se onoga što se još nije desilo.

Problem filozofa:

sećamo se nečega samo zato što se desilo.

Problem psihologa:

sećamo se onako kako nam odgovara.

Problem političara:

ljudi pamte.

Problem medicinara:

pamćenje popušta.

Problem nesrećnih ljubavnika:

sećanje na ono što se desilo nas menja.

Osvrnula se po sali. Bila je poluprazna, ali prisutni su delovali koncentrisano. Možda su to oni koji ne pate neprestano i ne muče se, oni koji imaju svoj život i sada, i kad se film završi.

Odjednom je snažno osetila, i unutrašnjim okom videla, da će se Hugo i ona večeras sastati, jesti, piti, smeјati se, voleti. Uskoro će je pozvati, uzviknuti veselo, i ova noćna mora će proći.

„Šta radiš večeras? Jesi li gladna?“ – pitaće, a ona neće priznati kako joj je bilo – nikada ne prebacivati – ni pisnuti neće o tome, već će odgovoriti:

„Da! Gladna sam! U koje vreme?“

Za koji sat sedeće u nekoj kafani i on će blistavih očiju ispružiti ruku i dodirnuti njen obraz. I ranije je patila, i verovala da je

sve gotovo, a on bi se potom javio. Bilo je važno da izdrži, da ne pritiska.

Saznanje je doletelo kao meteor i sručilo se istom silinom kao pre sedamdeset miliona godina, kad je ta katastrofa izazvala smrt dinosaura. Više nije videla šta se dešava na bioskopskom platnu, u njenom organizmu sve se preokrenulo u sekundi kad joj je sinulo kako stvari stoje. Shvatila je ono očigledno, ali nepojmljivo: on je ovog vikenda, naravno, kod svoje ženske u Malmeu. Prošle su dve nedelje od poslednjeg putovanja, a on ide tamo svakog drugog vikenda, pa je otišao i sad. Atomski časovnik je mogao da se podesi prema njegovim putovanjima u Malme. Prethodne subote su bili kod Ester, a ovog vikenda je ponovo bilo vreme za Malme. To joj prethodne nedelje nije palo na pamet ni jedan jedini put, jer je taj čin delovao suviše suludo, ali to je objašnjavalo njegovo celokupno ponašanje poslednjih dana.

Ostatak filma presedela je u najcrnjem očaju kakav do tada nije osetila, preplavljuvao ju je u talasima punim arsena i olova.

Zašto je ostala da sedi? Zato što nije bilo ničeg što bi mogla da uradi, niti je igde mogla da ode u trenutku kad su joj se sumnje obistinile. Sedeti u bioskopu bilo je jednako besmisleno kao i sve ostalo.

Kad je izašla iz bioskopa otišla je do njegove ulice. Vreme je bilo dosadno sivo, vlažno i hladno, i nije mamilo večernje šetače. Ulične svetiljke su svetlele, vlasnici butika su gasili svetla u strážnjim sobama, zaključavali vrata ključevima iz zveckavih svežnjeva i uzdisali od olakšanja pred nedeljni odmor. Ester je išla ka Hugovom kvartu da bi dobila siguran odgovor.

Bilo joj je potrebno toliko vremena da shvati šta je posredi jer nije mogla da razume kako čovek koji se tako ponaša gleda na život i druge ljude. Cela njena ideja o čovečanstvu kao o celovitom i psihički jedinstvenom bila je poljuljana. Ovaj način postupanja s materijom bio joj je više nego čudan.

Već izdaleka je videla da je atelje zatvoren. Očito je zadržala malo nade, jer ju je izvesnost dodatno zbolela. Atelje je bio zatvoren a kapija s rešetkama zaključana samo kad je Hugo bio na putu. Nikakve kulise nisu se večeras ovde pravile. Prešla je dvo-

rište, popela se do njegovog stana i pogledala kroz prorez za poštu. Nigde svetla.

Hugo ju je naveo da pretpostavlja da oni ovde rade od jutra do mraka, radnim danima kao i vikendom. Naveo ju je da pomisli da je zauzet čovek, umetnik koji naporno radi, koji se ne sme uznemiravati i od koga niko ništa ne može da zahteva jer on radi za umetnost, bavi se ljudskim ponašanjem, nehajnim činjenjem zla, stanjem moći i nemoći. Ali, trenutno se odmarao od umetnosti.

Zemlja je bila prošarana mrljama leda a vetar se šunja ulicama, zalazio iza ćoškova i zabadao svoje pakosne igle oko vrata i zglobova. Temperatura se teturala između one za bljuzgavicu i one za zaleđivanje. Lapavica danju, tanka ledena pokorica noću.

Ponovo je prešla put od njegovog ateljea do autobusa. Kad je ušla u autobus izvadila je telefon i počela da piše poruku. Završila ju je petnaest minuta kasnije, pošto je sišla iz autobusa, pa ju je poslala, ne razmatrajući mogućnost odustajanja. Bila je to žestoka poruka, svedena, zategnuta kao užas i panika što se kriju iza oholosti. Ton je odisao prezirom koji se zasnivao na samopoštovanju. Na takvu poruku možeš da se isečeš. Korila je svim pravom odbačene.

Ali to je bio tekst a ne ona, odnosno, to je bila ona kao tekst. U fizičkom svetu nije postojala ni oholost ni samopoštovanje. U njemu je Ester bila na granici kolabiranja u bezličnu masu.

Pošto je poslala poruku nakratko je osetila trijumf. Sam čin obraćanja, kao i usmeravanje besa ka njemu oštrim, dobro formulisanim udarcima, učinili su da za trenutak bol malo popusti. Slanje poruke bio je kontakt, neka vrsta ljudskog susreta koji je prekinuo neizdrživu tišinu. Pročitaće poruku, i misliti na nju, i odgovoriti.

Ali odgovor nije stigao. Ništa nije stiglo. Subotnje več je prošlo. Nedelja je prošla. Do ponedeljka ujutru već je protekao dan i po bez reči od Huga. Tako izgleda socijalno ubistvo čoveka.

Oko podneva je otišla do glavne železničke stanice i stala pored perona za voz iz Malmea. Uzalud. Vozovi iz Malmea stizali

su na svaki sat, šanse su bile male da će pogoditi pravi. U masi ljudi koja je kuljala iz mnoštva vagona i strujala do raznih silaza, izlaza i uzlaza, koliko je uspela da vidi, Huga nije bilo. Stajala je ipak tamo dva sata i tri voza. Potom je otišla kući i napisala mejl u kome je suvo analizirala ceo lanac događaja.

„Što ti više čutiš, to ja više govorim, to je hegelijanski“, napisala je, i postidela se pretenzija, ali je ostavila tako. Izložila je sve objektivne mogućnosti kojih je mogla da se seti kao pojašnjenja njegovog postupka, predstavila sve zamislive i samokritične perspektive, izgleda za budućnost i tumačenja koje je njena mašta mogla da prizove, osim jedne: da ona nema pravo na objašnjenje. Tu je povukla granicu spremnosti za razumevanje. Napisala je da shvata da se ne može govoriti istina ako se živi negde gde te zbog toga mogu kazniti, i da su njena moralna pravila možda isuviše stroga da bi on poželeo da govori istinu. Bila je spremna da se složi da je isuviše brzo gurala napred i da nije osluškivala njegove potrebe i njegov tempo. Ali pravo na objašnjenje je imala, pošto su njih dvoje bili povezani. On je preuzeo odgovornost time što je ušao u njeno telo, bilo je to obećanje nečega što sada mora da ispuni. Prava koja je time dobila uključivala su i pravo da čuje njegovo objašnjenje.

Preispitala je sve perspektive osim te, da nema prava. Nije dolazilo u obzir da prihvati tako distanciran odnos prema životu, niti da sebe toliko prezire. Deo hora drugarica teško je trpeo zbog toga što nisu prihvatale sebe, odnosno zbog samoprezira. Svi koji su uložili mnogo truda u iskorenjivanje svojih potreba radi udovoljenja drugima, ili koji su se ponašali pristojno i nisu smetali, bili su iritirani uobraženošću koja ne dozvoljava da uočiš trenutak kad prestaješ da budeš poželjan. Ništa ti ne duguje, govore su joj članice tog dela hora. Preispitala je njihov stav i ocenila da se ne slaže s takvom analizom.

Snaga i sposobnost bude divljenje, ali ne i ljubav. Ljubav izaziva ono što je kod čoveka slomljeno. Ali ni slomljeno nije dovoljno. Mora se dopuniti autonomijom i distancom prema sebi. Naprsline izmamljuju nežnost, ali se pre ili kasnije javlja agresija kao reakcija upravo na ono što je izazivalo nežnost. Čisti nedostatak je u njegovoj bespomoćnosti jednako nemoguće voleti kao i čelikom oklopljenu snagu.

Ester nije dobijala odgovore bez obzira na to da li se predstavljala kao snažna, slaba ili naprsla. Cele nedelje od Huga nije stigao nijedan znak života.

Disala je plitko i sve vreme osećala pritisak u grudima. Svake večeri je hvatala autobus do njegove ulice. U prozorima je opet svetlelo, ponovo se radilo u ateljeu. Onu osobu s kojim je prošle nedelje zaspala i probudila se, i s kojom se pre dve nedelje smejala i pričala satima, sad mora da posmatra s uličnog ćoška, kao i pre nego što je sve počelo.

U petak, nedelju dana posle poslednjeg viđenja, onog jutra pre hiljadu godina, donela je odluku i ponovo uhvatila autobus kojim je išla kod njega. Dosta je bilo, ne namerava više da prihvata ovo kukavičko izbegavanje.

Bilo je šest sati poslepodne. Ušla je u atelje ne pozvonivši, i popela se uz stepenice. Tamo, na prvom spratu, on je sedeo za masivnim stolom i radio. Podigao je pogled iznad okvira naočara, ni zapanjen, ni uplašen, ni srećan. Reкао je:

„Došla si.“

„Da. Došla sam.“

Laktove je naslonio na sto, ruke je držao labavo sklopljenim i nije otkrivao šta misli. Ester je izmolila razgovor, rekla da je to neophodno, pa su, mada nije delovao kao da želi da je igde izvede, prešli ulicu do kafane gde su nekada sedeli uz svetlost sveća. Sad joj je kafana izgledala strano, ali osoblje ih je toplo pozdravilo, kao dvoje starih stalnih gostiju; odmah su povedeni ka svom omiljenom stolu u ćošku.

Čula je kako Hugo kaže kelnerici da neće dugo ostati.

Stojeći je poručio čašu vina za sebe. Kelnerica je čekala, pažljivo ali diskretno, još jednu porudžbinu, no pošto je nije bilo, krenula je ka kuhinji. Hugo je utom brzo pogledao Ester i upitao je da li bi možda i ona nešto? Klimnula je glavom.

Seo je na samu ivicu stolice, oslonivši veći deo težine na potkolenice i stopala, okretao se i vrpeljio, gledao u sve osim u nju, spreman da beži.

Videla je to, ali osećala je – ljubav. Nikakva objašnjenja više nisu bila potrebna. Sve što je htela da pita, sve one zadihane ideje, pokazale su se samo kao izgovor za druženje. Htela je da se sastanu, to je poenta. Htela je da budu u vezi, eto to je. Nedostajao joj je bezgranično, o tome se radilo. Htela je da sede zajedno i pričaju satima a onda da nastave do njegove kuće i probude se ujutru, sa celom subotom pred sobom. Kad su bili zajedno, sve joj je bilo potaman.

„Moraću ubrzo da se vratim“, rekao je a njegov lutajući pogled se odbio o nju. „Mnogo posla. Sad sam u veoma intenzivnoj fazi rada.“

Iluzija se prekinula i hladnoća se vratila. Sastanak koji je iznudila mora da se opravda i objasni tvrdim stvarima kao što su moral i potreba za razumevanjem, a ne onim mekim o kojima je upravo razmišljala.

Imala je jaku želju da mu kaže da je i prošlog vikenda bio u veoma intenzivnoj fazi rada, ali je odlučila da ne bude sarkastična. Zbog sarkazma uvek zažališ.

„Sve sam uradila da bih uspostavila kontakt“, rekla je.

„Primetio sam.“

Nastupila je tišina dok je upijala tu njegovu malu zlobu.

„Zašto nisi odgovorio?“

„A na šta je, od svega što si pitala, trebalo da odgovorim? Bila je gomila pitanja. Mislim da nikada nisam video više pitanja na jednom mestu.“

„Poslala sam ti i poruku. I zvala sam.“

„Da. Jesi.“

„Je l' misliš na mejl koji sam ti poslala u ponedjeljak?“

„Ne znam kog dana je stigao. Nije bilo moguće odgovoriti na sva ona pitanja.“

„Da li misliš da postoji razlog zbog koga sam imala toliko nedoumica tokom ove nedelje?“

„Nemam pojma.“

„Ne. Ponekad je zaista teško videti kako su stvari povezane.“

Ispraznio je čašu u nekoliko brzih gutljaja.

Disala je sitnim kratkim udusajima.

„Imala sam mnogo pitanja jer je tvoje ponašanje bilo nerazumljivo. Tri meseca se sastajemo i gradimo bliskost. To kulminira trima erotskim sastancima koje smo oboje smatrali neizbežnim. Tri erotska sastanka za šest noći. Posle toga se ponašaš gnusno, i to na tajanstven način. Tako da moram da pogađam šta je posredi. Ako želiš da mučiš neku osobu, onda treba da joj radiš ovo što si meni radio poslednje nedelje.“

Ništa nije rekao. Vrteo je svoju praznu čašu, osvrtao se po lokalu. Nije izgledalo da oseća krivicu i nije izgledalo da čuti zato što nije siguran šta treba da kaže. Hteo je samo da pobegne od lisica koje mu je stavila i čutao onako kako se čuti s nekim ko te ionako ne bi razumeo, ko se nalazi u nekom sasvim drugom svetu, s drugim pravilima igre, besmislenim za diskusiju, pošto je između vaših svetova bezdan.

„Cele nedelje sam očajna. Ne znam šta da radim.“

„Ako si tužna, idi da popričaš s nekim.“

„Pričam s nekim. Upravo sada.“

„Nekim ko zna te stvari. Ko je stručan.“

„Ko zna slomljeno srce? Postoji jedna osoba koja mi može pomoći da se izborim s ovim problemom, a to si ti.“

„Sad, nažalost, moram da se vratim na posao.“

U prizvuku iscrpljenosti u njegovom glasu i u umoru njegovih očiju nazirala je opet onu spoznaju sopstvene nespremnosti da se preda nekome. Nespremnosti koja se stvrdnula i postala apstraktno gnušanje od žena zbog njihovih konstantnih ljubavnih zahteva upućenih njemu – koji je imao mnogo veće stvari na umu – zbog njihovog gukanja i posesivnih nameta izbačenih kao laso, a to bi im njihova srca što nežno kucaju uvek oprostila.

„To je bila strast“, rekao je. „Uzela nas je pod svoje kako strast već čini. Možda tebe posebno.“

„Hvala, baš ljubazno rečeno.“

„Ali istinito. Ti si očigledno bila više obuzeta njome nego ja. Ja nisam bio očajan.“

Pakost i mržnja tih reči izazvali su vrtoglavicu, kao od iznenađenog nedostatka kiseonika.

„Znači, u tvom svetu strast nije ljubav?“

„To su različite stvari.“

„Nisu ni u srodstvu?“

„Daljem možda. Ali zbog strasti ne odlaziš s nekim na duge letnje odmore i ne živite godinama zajedno.“

„Interesantna definicija. Mada ne i opštevažeća, što je čini bezvrednom. Ja bih rado otišla s tobom na dug letnji odmor, i živela s tobom do kraja večnosti. Otišla bih i na zimski odmor.“

„Ali ja ne.“

„Znači – ono što smo imali nije imalo veze s ljubavlju? Dobro je da si to razrešio.“

Dopustio je zubima da mu obrađuju usne, malo suve i ispucale od zime, mada je ona ranica bila zacelila. Tela i dalje napetog, opustio je ramena uz uzdah.

„Tako si bila jebeno besna u subotu. Ona poruka koju si mi poslala je bila zastrašujuća. Naravno da ću se u takvoj situaciji povući. Tada sve postane samo neprijatno.“

„I ti uopšte ne možeš da razumeš zašto sam bila ljuta?“

„Možda mogu.“

„Ne smatraš da, nakon onoga što se između nas desilo, svega što smo radili i svega što su te radnje podrazumevale, imam pra-

vo da se uznemirim, pravo da znam šta misliš o nama? Obuzeo si me i posedovao. Bio si u meni. Ne misliš da to mene dovodi u donekle privilegovanu poziciju u kojoj tvoj integritet mora da popusti, a tebe na neki način obavezuje da sa mnom razgovaraš o onome što radiš i što me toliko pogađa da mi je stvarno teško da stojim uspravno? Polako umirem od ovog očaja.“

„Pa ti već imaš odgovore. Ti ne postavljaš pitanja. To su izjave i optužbe. Sve je već gotovo prema vrednostima koje su tebi uzor. Samo još da me nateraš na priznanje i potčinjavanje, i završila si posao.“

„Mrzim potčinjavanje. Ja samo želim da budemo zajedno i da budemo bliski mentalno. To je sve što želim. Zašto mi nisi krenuo u susret umesto što si zanemio i ućutao? Bili smo uspostavili vezu. Tada se valjda kreće jedno drugom u susret, čak i kad se pojave bes i nelagoda?“

Pomerao se na stolici. Polovina njega već je bila napolju.

„Tvoja agresivnost mi je potvrdila da sam dobro procenio da ne treba da ti kažem gde idem za vikend. Bila bi besna i ne bi to prihvatila.“

„A onda sam ipak pobesnela.“

Ćutao je i nije izgovarao rečenicu koja nedostaje, onu koja Ester nije ni padala na pamet kao ljudska mogućnost: da je ovo uvek rešavao tako što bi se nesentimentalno povukao. Presekao. Nikome on nije kretao u susret. Morali su da prihvate njegovu ponudu ili ništa. Problemi nisu za njega. Sredstava za uživanje koja umesto uživanja pružaju neprijatnost moraš da se rešiš. Bes se najlakše izbegava tako što nemaš ništa s onima kojima si naneo bol.

„Zar ona nikad ne bude ljuta?“ – pitala je Ester.

„Ko?“

„Ženska u Malmeu.“

„Nemam ja žensku u Malmeu.“

Grickao je nokte i posmatrao ulicu gde je vladala sloboda. Nastupila je duga tišina. Bio je sve bliži ivici stolice, nagnut unapred, spreman za pokret. Nisu naručili hranu i neće to ni uraditi. Ester ništa nije naručila.

Nelagodnost je vibrirala između njih.

Onda se njegovo lice ozarilo kao da se setio nečeg zabavnog i opuštenog, što je moglo da doprinese druženju. Upitao je:

„Je l' i dalje onoliko mnogo trčiš?“

To pitanje je bilo nečuvено u svom suštinskom značenju. Uz pomoć tog pitanja shvatila je da on ni najmanje ne računa na nju u svom životu, da je ona na užasnoj udaljenosti od njega. Njeni zahtevi i njeno shvatanje zajedništva mora da mu deluju nerazumljivo, skoro misteriozno, kada poima svet tako da može da je veselo upita: *Je l' i dalje onoliko mnogo trčiš?*

Bio je to pokušaj da bude dobar, shvatila je. Ljudi koji su udaljeni od drugih ljudi često su dobri. Čine gestove dobrote koji ništa ne koštaju. Sve što je u vezi s drugima tiče ih se vrlo malo te su im gestovi dobrote bliži nego gestovi zlobe, koji samo izazivaju nelagodnost i probleme. Zahvaljujući gestovima dobrote možeš biti ostavljen na miru.

Hugo Rask je pripadao onoj vrsti ljudi koji žele da se za njih kaže da su simpatici. Želeo je da bude topao, pažljiv čovek. Najtopliji je bio prema strancima. Što su ga stranci više upoznawali, to su odnosi bivali hladniji i grublji.

Lupkao je po ivici stola, gledajući čežljivo ka svom ateljeu.

Stajali su na trotoaru ispred restorana. Ljuljao se s jedne na drugu nogu, nespokojno trupkao. Ester mora da ide. Ničeg više neće biti večeras, ničeg više uopšte neće biti. Ispružila je ruku, položila je na njegov obraz i držala tu nekoliko trenutaka pre nego što ju je spustila, okrenula se i otišla.

Bilo je snega na trotoaru, svež sneg koji se pretvarao u bljuzgavicu. U retrovizoru jednog parkiranoг automobila videla je da on još stoji i gleda za njom.

Duboko u sebi znala je da u trenutku kad čovek prestane da zahteva i optužuje, otpor onog drugog postane besmislen a nadmoć postane slabost. Nelagodnost se pretvori u gubitak, nevoljnost u oklevanje. Mada ne dovoljno veliko da bi je Hugo pozvao da se vrati.

Pratila ga je u retrovizorima i videla kako se oslobađa okamenjenosti, prelazi ulicu i ulazi tamo gde pripada; kroz vrata ateljea vraćao se sebi.